

CU PRIVIRE LA CELE MAI VECI DRAPELE TRICOLORE ALE OȘTIRII DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ

ELENA POPESCU și C-TIN
CĂZĂNIȘTEANU

Fig. 1. Drapel din Țara Românească — 1849.

Controversa dacă s-au păstrat sau nu primele drapele tricolore iminate de către domnitorul Alexandru Ghica armatei din Țara Românească, la 1834, se cere a fi reluată acum, cind corroborarea unor documente inedite cu cercetarea atență a celor deja cunoscute este de natură nu numai să arunce lumini noi asupra problemei, dar să o și limpezească, poate, în chip definitiv.

Generalul P.V. Năsturel — care printre cei dintii s-a ocupat de istoricul drapelului în general și a celui militar în special¹, cu o pasiune și competență ce merită a fi subliniate — aprecia că cele mai vechi steaguri aparținând oștirii moderne muntene, existente la acea vreme (1902 n.n.) în colecția Muzeului artilleriei de la Arsenalul armatei și transmise ulterior Muzeului militar, datau de la Barbu Știrbei (1849—1856)² și nu de mai înainte. Argumentele esen-

¹ Vesti colonel P. V. Năsturel, *Steagul, stema română, însemnările diminecă, trofeu*, Buc., 1903.

tiale aduse în sprijinul presupunerii sale erau că standardele respective se încadrau spiritului «organizației armatei din acel timp»³, că starea lor de conservare oferă totuși «un indiciu destul de serios spre a ne face să credem că ele ar putea fi mai vechi decât anul 1849»⁴, că nu era de crezut că toate să se fi pierdut, intrucât au rămas alte cîteva exemplare anterioare, că, în fine, «corespond încă jî modelelor care au fost reproducute atunci în *Albumul oștirii*»⁵, apărut în 1852. Lipsa cîfrului domnesc de la colțurile acestor drapele, generatoare de altfel a nedumeririlor și incertitudinilor urmășilor, o explică P.V. Năsturel prin schimbările aduse de asezarea căimărcămilor în principate, între anii 1856—1859. Caimacamii puși în fruntea unor guverne provizorii, nu-și puteau aroga dreptul de a da oștirii alte steaguri, mai ales că cele existente se aflau în stare bună. Cum însă însemnările fostului domn nu puteau fi menținute mai departe, au recurs la înlocuirea «monogramiei» acestuia cu acvila⁶, simbol reprezentat și pe stema țării.

Cercetătorii mai apropiati nouă, pornind de la premisa că din timpul lui Alexandru Ghica și pînă la 1 septembrie 1863 nu s-ar fi conferit alte drapele militare, ajung la concluzia că standardele atribuite de P.V. Năsturel epocii lui Barbu Știrbei sunt de fapt acele date de către domnul regulamentar muntean la 1834⁷. Ideea și-a făcut treptat loc și a determinat catalogarea celor opt drapele în discuție, din colecția Muzeului militar, ca certă din 1834. Această părere a fost parțial insușită și de către noi⁸, pînă cînd găsirea unor mărturii — ce atestă, fără echivoc că s-au acordat steaguri oștirii atît de puterea revoluționară la 1848, cit și de Barbu Știrbei în anul următor înăbușirii mișcării din Țara Românească și urcării lui pe tron⁹ — ne-au condus la necesitatea revizuirii punctului de vedere inițial.

In primul rînd trebuie subliniat că, în prima jumătate a lui septembrie 1848, puterea revoluționară a dat unităților militare steaguri proprii¹⁰, expresie a suflului innoitor ce cuprinse toate sectoarele de activitate ale Țării Românești. Restatornicirea rînduierilor regulamentare a dus

² Ibidem, p. 58—62.

³ Revista artilleriei, an. XVI. Buc., martie 1902, p. 249—251.

⁴ Ibidem, p. 230—231.

⁵ Vedi Anton Velcu, *Steagurile României*, în «Encyclopedie Română», Buc., vol. I, 1938, p. 78—79; *Memorialul drapelelor oștirii române*, în «Buletinul Muzeului Militar Național», an. I, nr. 1, din 1937, p. 23—24; A. Potoski și A. Velcu, *Catalogul colecțiilor-steaguri vîndădne, fanionane*, mss. 172, în biblioteca Muzeului Militar Central, f. 8—12.

⁶ Elena Popescu și C-tin Căzănișteanu, *Piese din colecția de drapel a Muzeului Militar Central*, în «Revista Muzeelor», nr. 2, 1964, p. 138—139. Greutatea în clasificarea lor a fost înlesnată de factura asemănătoare a pinzelor drapelelor date în această perioadă, asemănare care mergea pînă la identitate aproape.

⁷ Cf. C. Căzănișteanu, *În legătură cu drapeltele instituite în timpul revoluției muntești de la 1848*, în «Materiale de istorie și muzeografie», M.I.B., vol. IV, p. 265—272.

⁸ Arh. St. Buc., Ministr. de răboi, Depart. oștășesc, dos. 98/1848, d. 547 și 788.

însă la distrugerea sau la scoaterea lor din dotare, după mai puțin de o lună de zile⁹. Nici după această imprejurare neobișnuită nu s-a recurs — fie și provizoriu — la întrebuințarea drapelelor ce se găseau în armată înainte de izbucnirea revoluției și care se aflau depuse la Arsenalul armatei. O bună bucată de vreme, formațiunile oștirii țării au fost puse în situație că a nu avea standarde.

Abia în noiembrie 1849, domnitorul Barbu Știrbei avea să înceapă acțiunea de distribuire a unor alte drapele armatei din Tara Românească. Prin ordinul de zi nr. 143 din 15 noiembrie 1849, adresat tuturor trupelor, domnul făcea cunoscut că, întrucât puterea revoluționară «au desființat și steagurile oștirii», sosise momentul ca și unitățile militare să «redobindescă semnele care sint fala unei oștiri»¹⁰. În consecință poruncea «a se prenosi după fețele și forma de mai înainte» (de revoluție n.n.) și a se increște batalioanele de infanterie și divizoanele de cavalerie «aceste steaguri, ca un sfint depozit al cinstei, al credinței și al supunerii către legi»¹¹.

Solemnitatea acordării lor s-a efectuat eșalonat, în funcție de data la care s-au putut confectiona. Cele dinti s-au dat unităților din garnizoana București, respectiv Regimentului 1 infanterie și Divizoanelor 1 și 2 cavalerie¹². Stabilită pentru zilele de 18 și 19 noiembrie 1849¹³, festivitatea s-a amânat pentru 21 și 22 ale aceleiași luni¹⁴, cind s-a desfășurat pe cîmpul Colentinei într-un cadru pe cît de ceremonios pe atît de fastuos.

Formațiunile din provincie le-au primit ceva mai tîrziu. Steagurile Regimentelor 2 și 3 infanterie și al Divizionului 3 cavalerie urmău «ca îndată ce se vor pregăti», să se expedieze «cu intr-adins împreună și cu cuvenitele porunci»¹⁵. Astfel către sfîrșitul lunii decembrie se trimiteau la Brăila, comandantului Regimentului 2 infanterie, majorul Gr. Lăcăsteanu, prin sublocotenentul Cătuneanu, «două steaguri, cu două perechi ciucuri, două batoane cu păserile (acvilele n.n.), două tocuri de mușama cu ciucuri lor, săse coji galoașe și 1/2 pachet de ținte»¹⁶. La aceeași dată o adresă similară fusese înaintată spre Craiova, comandantului Regimentului 3 infanterie, colonelul I. Solomon, prin sublocotenentul Cacalețeanu¹⁷. Ambii șefi de unități aveau săducă la capăt însărcinarea pusă de către domn și conducerea armatei, în luna următoare, adică în ianuarie 1850. Singura unitate care nu intrase în posesia drapelului la această dată era

Divizionul 3 cavalerie „pentru care nu se execu-tase încă pinza; probabil îl va fi primit în cursul uneia din luniile din prima parte a anului 1850.

S-ar putea crede astăzi, că sunt suficiente elemente care să permită concluzia că nu rezistă realității faptelor supozitia celor ce considerau că, după 1834, doar Alexandru I. Cuza ar fi dat steaguri noi armatei în septembrie 1863, și că deci drapelele de la Muzeul militar ar fi cele dinti ce s-au dat oștirii muntene de către Alexandru Ghica.

Dar nu numai descoperirea că s-au mai dat cel puțin două rînduri de standarde, după cele instituite de către Alexandru Ghica în 1834, ne îndrepătește să socotim că cele mai vechi drapele ale armatei permanente din Tara Românească păstrate aparțin oricum epocii de după anul 1848. Sint observații și indicii mai categorice și ca atare mai convingătoare.

În primul rînd, drapelele militare premergătoare mișcării de la jumătatea secolului al 19-lea din Tara Românească, dacă s-ar fi menținut, ar fi trebuit să poarte neapărăt cîfrul domnului, al lui Alexandru Ghica în spătă, sau al lui Gh. Bibescu, dacă admitem că și acesta ar fi putut acorda asemenea însemne armatei. Într-adevăr, puterea revoluționară, atunci cind a hotărît schimbarea drapelelor oștirii, a stabilit ca vechile standarde să fie remise statului major «spre a le depune la arsenal»¹⁸. Unitățile la rîndul lor, confirmind primirea drapelelor noi, raportau ministrului de război, generalul Christian Tell, că pe «cele vechi standarde cu ciucuri și îreții lor» le-au înaintat «deodată cu aceasta spre a să depune la arsenal»¹⁹. Prin urmare asupra integrității pinzelor drapelelor depuse la arsenal spre depozitare nu s-a intervenit în nici un fel; de altfel nici nu exista vreun motiv să o facă, fiind scoase din uz și înlocuite de altile. Așa incit îndepărterea cîfrului de pe aceste drapele, determinată de transformările survenite în structura social-politică a Țării Românești, în răstimpul la care ne referim, apare ca imposibilă. O asemenea operărie nu s-a putut efectua decât în timpul căimărcămiei, cind conjunctura generală a impins cu mai multă stringență la transformarea drapelului, prin scoaterea cîfrului domnesc și înlocuirea lui cu acvila, lucru evident și astăzi.

Chiar dacă am face abstracție de cele de mai sus, lipsa constată a unui anume accesoriu de la virfurile acestor drapele, ar fi suficientă pentru a constitui criteriu hotăritor care să îngăduie datarea lor ca certă din 1849. Cind a schimbat drapelele unităților în septembrie 1848, Ministerul de război, din vremea stăpinirii revoluționare a trimis numai pinzile noi, ca hampe urmînd a fi folosite «batoanele cele vechi», avind în viri «vulturi cei vechi cu crucea», însă «tăindu-le coroanele»²⁰. Că ordinul dat a fost respectat înțocmai ne-o confirmă colonelul

⁹ Ibidem, f. 861, și 864 și dos. 101/1848, f. 266.

¹⁰ Buletin oficial al Principatului Țării Românești, Buc., nr. 111, din 5. 12. 1849, p. 443 - 444.

¹¹ Anul 1848, în «Principatele Române», Buc., 1902, p. 278.

¹² Arh. st. Buc., Minist. de război, Rgt. 1 infanterie, dos. 16/1848, f. 105.

¹³ Ibidem, Depart. oștășesc, dos. 32/1849, f. 153.

¹⁴ Ibidem, dos. 1/1849, fo. 159.

¹⁵ Arh. st. Buc., Minist. de război, Rgt. 1 infanterie, dos. 16/1849, f. 105.

¹⁶ Ibidem, f. 9.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem, dos. 98/1848, f. 547.

²⁰ Ibidem, f. 688.

²¹ Ibidem, f. 547.

N. Plesoianu, comandanțul Regimentului 1 infanterie care, într-un raport de răspuns adresat generalului Christian Tell, arată că imminarea drapelelor s-a făcut « după ce s-au întinut de batoanele cele vechi cu orinduala descrisă în numeraristul ordin »²², adică acela prin care i se încreșteau drapelele și în care se fixa protocolul de urmat, inclusiv tâierea coroanelor. Or, vulturii de la vîrfurile originale în discuție au toate coroanele principale intacate.

Sint și unele deosebiri heraldice care nu pot fi omise și care vin să întărească afirmațiile noastre. Acvila din vremea lui Alexandru Ghica — așa cum apare pe coperta cărții din 1842 « Annuaire de la Principauté de Valachie » și în desenul colorat, din aceeași lucrare ²³, desen ce înfățișează printre alte însemne militare și drapelul oștirii — este ca cea de pe steagurile din colecția Muzeului militar, atribuite eronat domnului regulamentar și pe care noi, mai mult ca generalul P.V. Năsturel, avem toate elementele necesare să le considerăm ca fiind contemporane lui Barbu Știrbei. Vulturul era reprezentat la Alexandru Ghica cu zborul luat, înind într-o gheără un hanger și în cealaltă un buzdugan din lame fosate, iar cel din centrul pinzei se pare că era amplasat pe un cimp alb ²⁴, pe cind acvila de pe steagurile rămase are zborul lăsat, iar în gheare stringe o baionetă, în loc de hanger, și un buzdugan neted, fără fosate, iar acvila din mijloc este așezată direct pe tricolor, ocupind cea mai mare parte a cimpului galben și călcând foarte puțin, cimpul albastru și cel roșu ²⁵.

Este de asemenea greu de admis că, într-o perioadă destul de îndelungată, ar fi rezistat atât de bine niște drapele din mătase pictată și care, conform obiceiurilor timpului erau foarte des solicitate la diverse manifestări, fiind astfel supuse intemperierilor și acțiunilor distrugătoare ale diverselor factori nocivi. Exemplul cel mai gravitor din acest punct de vedere il prezintă alte trei drapele de la Alexandru Ghica, domnești însă ²⁶, aflate de asemenea în colecția Muzeului militar, asupra paternității căror nu există nici un dubiu și care sint într-o stare de descompunere incomparabil mai avansată.

Faptul că de la Alexandru Ghica nu s-a păstrat nici un drapel militar nu trebuie să surprindă. Cauzele care au făcut să dispare steagurile date în vremea revoluției s-ar putea să fi determinat și dispariția celor dintii.

Din analiza tuturor elementelor, reiese că cele mai vechi drapele ale armatei române moderne din Tara Românească care au reușit să înfrunte vîtrezia vremurilor, datează din anii 1849—1850, și au fost instituite de către Barbu Știrbei. Identificarea lor cu primele steaguri înminate oștirii muntene la 1834 socotim a fi fost o eroare ce se cerea rectificată.

²² Ibidem, f. 688.

²³ « Annuaire de la Principauté de Valachie », Buc., 1842, p. 112—113.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Col. P. V. Năsturel, op. cit., p. 58.

²⁶ Ibidem, p. 49—50.

CONTRIBUȚIE LA PRECIZAREA ZONELOR DE CHILIM ÎN TRANSILVANIA

MARCELA FOCĂ

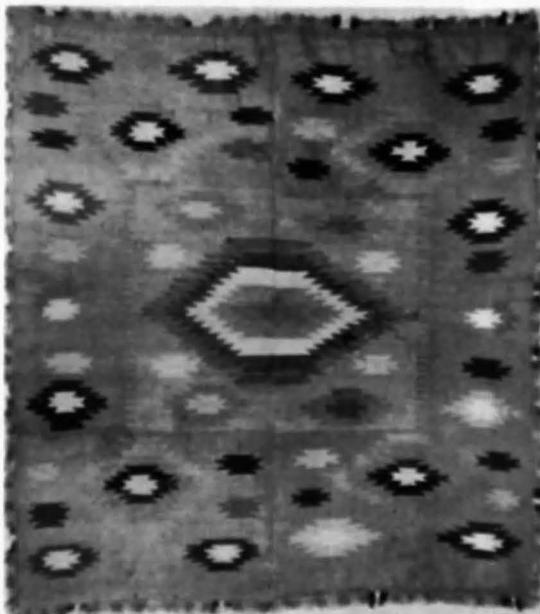

Fig. 1. Fară de masă din Căpâlna de Jos, jud. Alba.

Este un lucru în general cunoscut că în Transilvania țesătura de lină în gen chilim destinată interiorului ¹ nu are o răspindire generală ². Zonele cele mai bine reprezentate în colecțiile de muzeu prin chilimele lor sau cunoscute mai

¹ Lăicerul și scosara sint principalele tipuri de chilim folosite în interioarele săracesti.

² Astfel, în vestul Transilvaniei — din Oas pînă în Arad, în Sibiu, aproape în întregă Hunedoara etc. nu s-au folosit țesături chilim.